Rozdział 3

Sylwetka wolontariuszy oraz ich rola w organizacji imprez sportowych w Polsce

Magda Matuła[1]

Karolina Nessel[2]

Streszczenie:

Wraz z organizacją kolejnych wielkich imprez sportowych w Polsce wolontariat sportowy staje się w naszym kraju coraz bardziej popularny. Celem tej pracy jest określenie profilu polskich wolontariuszy sportowych oraz ukazanie roli, jaką odgrywają oni w organizacji imprez sportowych. Na podstawie ankiet wśród polskich wolontariuszy oraz dostępnych wyników badań wolontariuszy z krajów rozwiniętych wnioskuje się, iż choć motywacje i oczekiwania polskiego i zachodniego wolontariusza są różne, to podobne rzeczywiste korzyści z wolontariatu dla obu grup sprawiają, iż zainteresowanie bezpłatną pracą przy wydarzeniach sportowych nie wygasa. Jednocześnie szacunki wartości pracy wolontariuszy potwierdzają korzyści płynące z tej formy współpracy nie tylko dla samych wolontariuszy, ale także dla organizacji sportowej.

Słowa kluczowe: wolontariat sportowy, organizacja imprez sportowych, Polska

Wprowadzenie

W ponad połowie krajów Unii Europejskiej najbardziej popularnym rodzajem wolontariatu jest pomoc przy wydarzeniach sportowych. Ponad 10% dorosłych mieszkańców Danii, Finlandii, Irlandii czy Niemiec bierze czynny udział w wolontariacie sportowym (Torkildsen 2010 s. 141). Natomiast udział Polaków w wolontariacie ogółem należy

[1] Magda Matuła – Uniwersytet Jagielloński
[2] Karolina Nessel – Uniwersytet Jagielloński

do najniższych w Europie (Eurobarometr 2011, s. 8). Tym niemniej kilka ostatnich lat przyniosło zdecydowany rozwój wolontariatu także w naszym kraju, przynajmniej w obszarze sportu. Związane jest to oczywiście z organizacją coraz bardziej prestiżowych imprez sportowych. Euro 2012, Halowe Mistrzostwa Świata w Lekkoatletyce Sopot 2014 czy Mistrzostwa Świata w Piłce Siatkowej Mężczyzn 2014 to wydarzenia bardzo medialne, docierające nie tylko do fanów sportu. Każda z tych imprez była wspomagana pracą tysięcy wolontariuszy, a organizatorom trudno wyobrazić sobie sprawny przebieg zawodów tej rangi bez ich udziału: *Wy, wolontariusze, jesteście kluczowym elementem do organizacji Mistrzostw Europy (…) Bez was to wydarzenie po prostu nie może się odbyć* (Martin Kallen, Operations Director, UEFA Events SA - UEFA 2011, s.2).

W Europie i poza jej granicami zostało przeprowadzonych wiele badań nad fenomenem wolontariatu sportowego. Mimo że w Polsce to zjawisko jest coraz bardziej powszechne, to jednak trudno znaleźć w literaturze odpowiedzi na pytania: Dlaczego Polacy decydują się na taką pracę? Kim są? Jak pracują? Jakie wynikają z ich pracy korzyści? Celem tego opracowania jest więc próba charakterystyki sylwetki polskich wolontariuszy sportowych oraz ukazanie ich roli, jaką odgrywają w organizacji imprez sportowych. Pierwsza część pracy przedstawia zatem zwięźle ideę wolontariatu sportowego oraz omawia ogólne warunki selekcji i pracy wolontariusza przy wydarzeniach sportowych, zaś część druga prezentuje wyniki badań ankietowych wśród polskich wolontariuszy na tle dostępnych badań wolontariuszy zagranicznych. Część ostatnia podsumowuje analizę i wskazuje możliwe kierunki dalszych badań w tym obszarze. W pracy, oprócz wyników badań ankietowych, wykorzystano także fragmenty wywiadów z wolontariuszami (przeprowadzone za pomocą Facebooka).

Idea wolontariatu sportowego

Osoba pracująca z wolnej woli i niewymagająca wynagrodzenia za poświęcony czas jest określana mianem wolontariusza. Świadczy ona pomoc wykraczającą poza relacje rodzina- znajomi, najczęściej na rzecz wybranej organizacji czy grupy. Wolontariusz sportowy może działać w obszarze szeroko pojętego sportu – przy organizacji zawodów, pikników, festynów czy innych wydarzeń mających na celu popularyzację aktywności ruchowej i sportu. Jest to aktywność towarzysząca imprezom sportowym przynajmniej od XIX wieku. Wówczas

to uczestnicy najpierw występowali w roli organizatorów-wolontariuszy przygotowując obiekt do turnieju, sprzedając bilety, aby następnie jako sportowcy wziąć udział w samych zawodach (Lipiec 2011, s.18). Współcześnie role zawodnika i wolontariusza są już jednak zwykle rozdzielone, a sam wolontariat sportowy może mieć formę akcyjną (krótkoterminową) lub też stałą (bezterminową) (Ministerstwo Sportu i Turystyki 2010). Szacuje się, że dziś w klubach europejskich aż 86% pracowników to właśnie wolontariusze, a jedynie 14% to osoby zatrudnione na umowę, otrzymujące wynagrodzenie za swoją pracę (Taylor 2010, s. 141).

W zależności od rodzaju imprezy sportowej wymagania wobec wolontariuszy są zróżnicowane. Przy wydarzeniach lokalnych liczba potrzebnych wolontariuszy jest zazwyczaj mniejsza i nie ma wobec nich specjalnych wymagań. Nie ma też zwykle potrzeby wieloetapowej rekrutacji. Jednak wraz ze wzrostem rangi zawodów ilość potrzebnych ochotników rośnie. Jednocześnie muszą oni przejść dokładną selekcję przed rozpoczęciem wolontariatu.

Dla przykładu, podczas Euro 2012 pracowało w sumie ponad 5500 wolontariuszy (PAP 2012). Zostali oni wybrani z ponad 24 tysięcy nadesłanych zgłoszeń (w tym 43% chętnych z Polski) (Nowocień 2011, s. 324). Rekrutacja rozpoczynała się wypełnieniem na stronie internetowej UEFA ankiety w języku angielskim i na jej podstawie przechodziło się pierwszy etap. Termin zgłoszeń do pierwszego etapu mijał we wrześniu 2011, a Mistrzostwa miały się rozpocząć w czerwcu 2012 roku, tak więc wolontariusz musiał dużo wcześniej zdecydować się na udział w imprezie. Drugi etap rekrutacji miał formę rozmowy kwalifikacyjnej w mieście, gdzie odbyć się miał wolontariat. Możliwość rozmowy przez Skype'a była zarezerwowana jedynie dla wolontariuszy z zagranicy. Rozmowa prowadzona była w języku angielskim. Po tym etapie otrzymywało się wiadomość o przyjęciu na wolontariat lub odrzuceniu. Jest to standardowe działanie podczas imprez rangi światowej. Następnie pozostawało odbyć kurs e-learningowy i czekać na zawody (UEFA 2012 s. 6).

W przypadku Euro 2012 wolontariusze podczas rekrutacji określali, w jakim dziale chcieliby pracować. Do wyboru były m.in.: akredytacja, logistyka, media, VIP, punkty informacyjne, foto, marketing, hotel, lotnisko, IT, dekoracje, trybuny, boisko, transport itp. (UEFA 2012 s. 4).

Podczas dużych imprez sportowych, bądź w ośrodkach, gdzie wolontariusze są potrzebni przez cały rok pojawiają się liderzy wolontariuszy. *Do głównych obowiązków*

lidera należy koordynowanie grupami wolontariuszy. Podczas wydarzeń są to między innymi punkty informacyjne na bramach, wsparcie osób z niepełnosprawnościami itp. (…) Jako liderzy wszyscy staramy się nie epatować tym, że jesteśmy wyżej od wolontariuszy. Po prostu jesteśmy jednymi z nich, tylko bardziej doświadczonymi (fragment wywiadu z Igorem Piwowarskim, liderem wolontariuszy na Stadionie Narodowym w Warszawie).

Sylwetka i rola polskich wolontariuszy sportowych

W celu określenia profilu polskich wolontariuszy posłużono się badaniem ankietowym na próbie tej populacji, a następnie porównano otrzymane wyniki z dostępnymi podobnymi badaniami zagranicznymi. Badanie ankietowe zostało przeprowadzone za pomocą kwestionariusza Google we wrześniu 2014 roku wśród 60 Polaków, którzy co najmniej raz brali udział w imprezach sportowych jako wolontariusze. Poniżej zaprezentowano część wyników pozwalających określić sylwetkę i motywację wolontariuszy, a także oszacować ich wkład w organizację wydarzeń sportowych w Polsce.

Płeć

Jak wynika z przeprowadzonych ankiet 60% wolontariuszy sportowych w Polsce to kobiety (wykres 3.1). Jest to odwrotna proporcja niż w większości krajów UE i np. w Australii, gdzie aż 62% wolontariuszy stanowią mężczyźni (Downward, Dawson, Dejonghe 2011, s.142). Chociaż powszechnie mówi się, że płeć żeńska jest bardziej wrażliwa i chętna do bezinteresownej pomocy, to jednak w przypadku sportu mężczyźni również są dość aktywni (poprzez wolontariat mają szansę na udział w samym centrum wydarzeń sportowych i zobaczyć więcej niż w relacji telewizyjnej).

Wykres 3.1. Wolontariusze wg płci (jako % badanej próby)

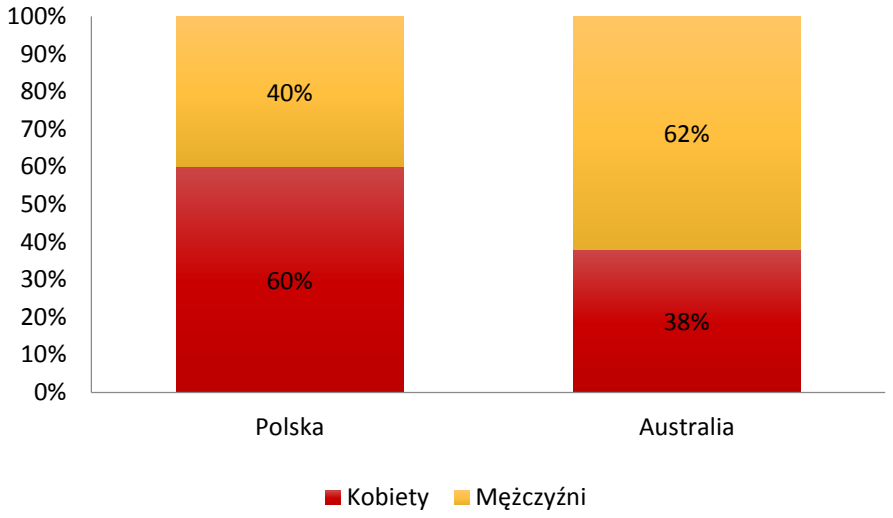

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych oraz Australian Bureau of Statistics (2005).

Wiek

Wśród wszystkich ankietowanych polskich wolontariuszy najwięcej, bo aż 63% było osób w wieku 21-25 lat, a następnie w wieku 26-30 (20% osób). Osoby starsze oraz młodsze były zdecydowanie mniej liczne (wykres 3.2).

Wykres 3.2. Wiek wolontariuszy (wg grup wiekowych, jako % badanej próby)

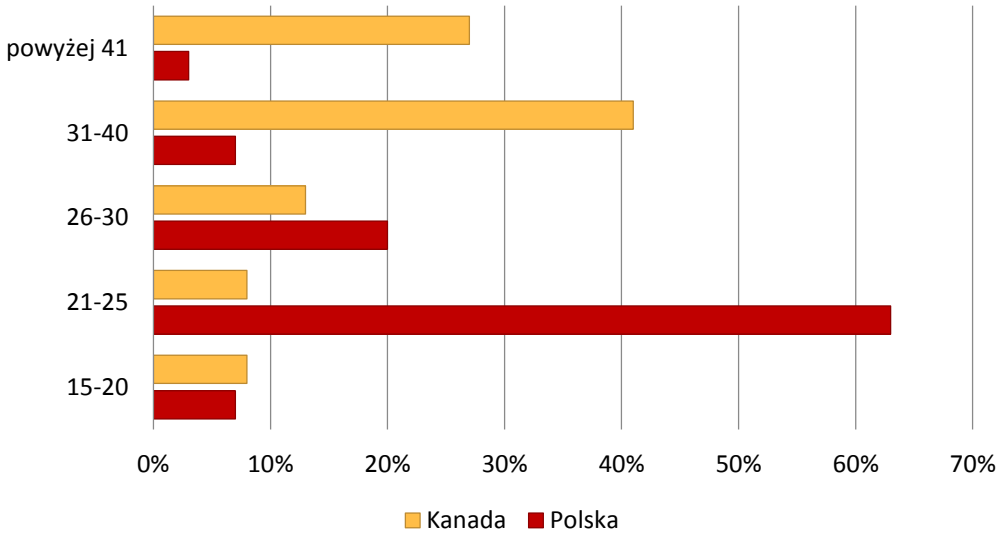

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych oraz RCSCS i CSPS (2005).

Według badań Research Center of Sport in Canadian Society z 2006 roku profil wiekowy wolontariuszy w Kanadzie przedstawia się inaczej niż w Polsce. Największą grupę stanowią tam osoby między 31 a 40 rokiem życia (41%), a kolejną - powyżej 41 roku życia (27%). Z kolei 19% to osoby najmłodsze (15-25 lat). Najmniej liczne są osoby między 26 a 30 rokiem życia (13% wolontariuszy) (Downward, Dawson i Dejonghe 2011, s.166).

Powodem tak dużej rozbieżności wiekowej w Polsce i Kanadzie są m.in. oczekiwania wobec wolontariatu i jego rola w życiu wolontariuszy. *Sam rozpocząłem pracę jako wolontariusz dobrze po 40. roku życia, kiedy moje dzieci były już samodzielne, a ja miałem ustabilizowaną sytuację finansową, mogłem zacząć spełniać swoje marzenia. Łączenie sportu z poznawaniem nowych ludzi i podróżami to dla mnie najlepszy sposób spędzania czasu. (…) Gdybym nie był spokojny o mój dom i nie mógł sobie pozwolić na opuszczenie pracy na tydzień czy dłużej, niestety nie zdecydowałbym się na pracę wolontariusza* (fragment wywiadu z 51- letnim Martinem Willi wolontariuszem ze Szwajcarii biorącym udział m.in. w Euro 2008 i 2012 oraz Mistrzostwach Europy w Lekkoatletyce 2014 w Zurychu). Całkiem inne jest natomiast miejsce wolontariatu sportowego w życiu Polaków. Dobrze uwidoczniają to różnice w motywacji.

Motywacje zostania wolontariuszem sportowym

Wykres 3.3 ukazuje główne motywacje kierujące ludźmi przy podejmowaniu pracy wolontariusza sportowego. Ankietowani mieli do wyboru odpowiedzi wskazujące na różnorodne bodźce: czysto altruistyczne (np. chęć niesienia pomocy), jak i egoistyczne (np. poznanie działaczy, co miało być dla nich szansą na pracę w sporcie). Ankietowani odpowiadając na pytanie, mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Dla Polaków najważniejsze okazało się nabycie nowych umiejętności (odpowiedź została zaznaczona przez 85% wszystkich ankietowanych) oraz możliwość poznania nowych ludzi (72% ankietowanych). Drugorzędne, choć dość ważne, okazało się przywiązanie do drużyny (47%) oraz możliwość poznania działaczy sportowych, co może być szansą na pracę w sporcie (43%). Zdecydowanie mniej ważna jest natomiast chęć niesienia pomocy oraz motywacja przez rodzinę i znajomych (odpowiednio 27 oraz 15% ankietowanych). Nieistotna jest wręcz motywacja podjęcia wolontariatu z powodu dużej ilości wolnego czasu (jedynie 3% ankietowanych).

Wykres 3.2. Motywacja do podjęcia pracy jako wolontariusz sportowy (% wszystkich odpowiedzi)

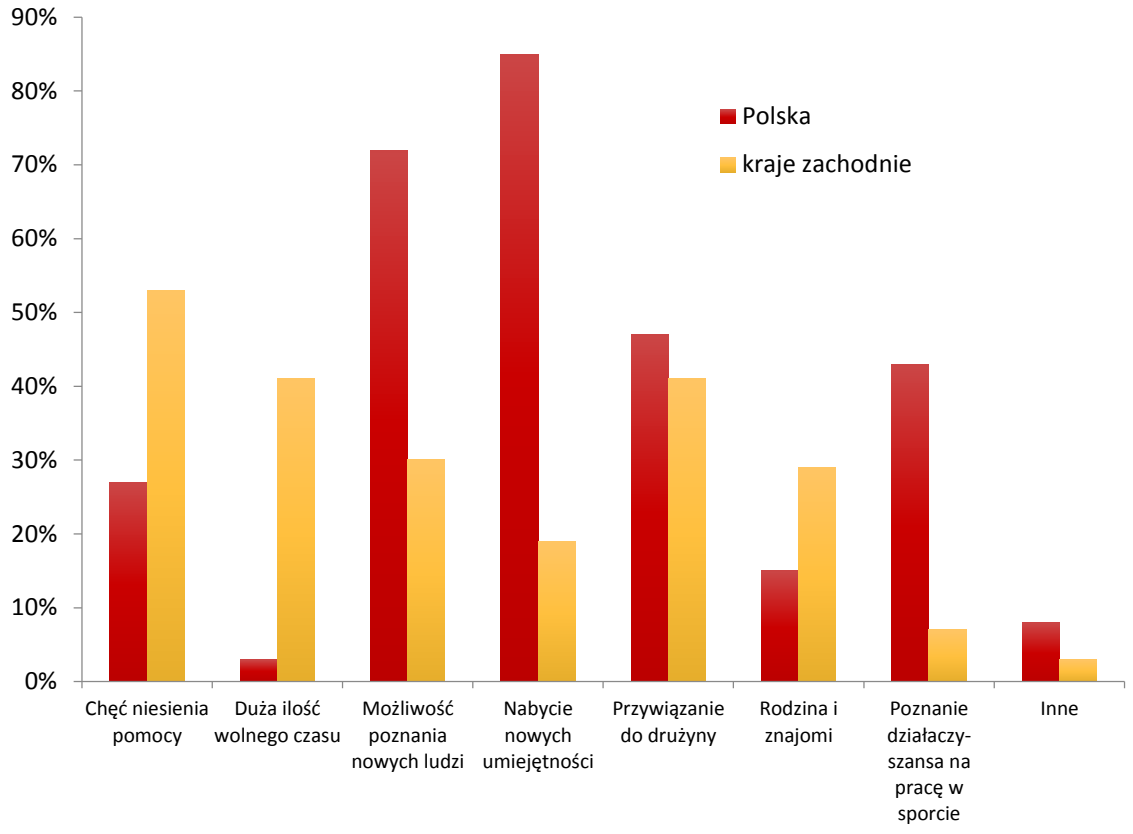

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych oraz Low et al. (2007).

Wyniki takiej samej ankiety badającej wolontariuszy z krajów zachodnich zostały przedstawione w „Sport and Leisure Management" (Taylor 2010, s. 146). W tym badaniu okazało się, że najważniejszą przyczyną podjęcia darmowej pracy była chęć niesienia pomocy zadeklarowana przez 53% osób badanych. Na drugim miejscu znalazło się posiadanie dużej ilości wolnego czasu oraz przywiązanie do drużyny (41% ankietowanych). Kolejne pozycje zajęły: możliwość poznania nowych ludzi (30%), motywacja rodziny i znajomych (29%), nabycie nowych umiejętności (tylko 19%) i poznanie działaczy jako szansa na pracę w sporcie (jedynie 7% ankietowanych).

Uwagę zwraca zasadnicza odmienność motywacji Polaków i obywateli państw zachodnich. Można odnieść wrażenie, że dla tej drugiej grupy wolontariat sportowy to możliwość zabawy i przy okazji niesienia pomocy. Polacy natomiast traktują wolontariat

bardziej pragmatycznie; pragną się szkolić i nawiązywać kontakty, aby ułatwić sobie drogę do zdobycia wymarzonej pracy.

Czas trwania wolontariatu i jego wartość

Jak wynika z przeprowadzonych badań (wykresy 3.4 i 3.5) przeciętny polski wolontariusz sportowy na jedno wydarzenie przeznacza więcej niż tydzień (okres bez przerwy, razem z weekendami) i pracuje od 4-8 godzin dziennie, a dzień pracy może wydłużyć się nawet do 10 godzin. W sumie jeden wolontariusz może poświęcić nawet 140 godzin (jeżeli pracuje po 10 godzin dziennie przez 2 tygodnie).

Podczas EURO 2012 pracowało 5500 wolontariuszy przez ponad 2 tygodnie (szkolenie, przygotowanie stadionów przed imprezą, obsługa zawodów, porządkowanie po Mistrzostwach). Gdyby każdy z nich pracował w wyżej podanym wymiarze godzinowym, wówczas sami wolontariusze EURO 2012 przepracowaliby w sumie 770 000 godzin, co – przy założeniu średniej stawki godzinowej 7 zł brutto – oznacza kwotę 5 390 000 zł. Taka suma mogłaby zostać zaoszczędzona przez organizatorów dzięki pracy wolontariuszy przy tej przykładowej imprezie. Jednocześnie jednak należy pamiętać o kosztach, jakie organizatorzy ponoszą na opiekę nad wolontariuszami (ubranie, wyżywienie, szkolenie, itp.).

Wykres 3.3. Średnia długość wolontariatu mierzona liczbą dni (% ankietowanych deklarujący daną długość wolontariatu)

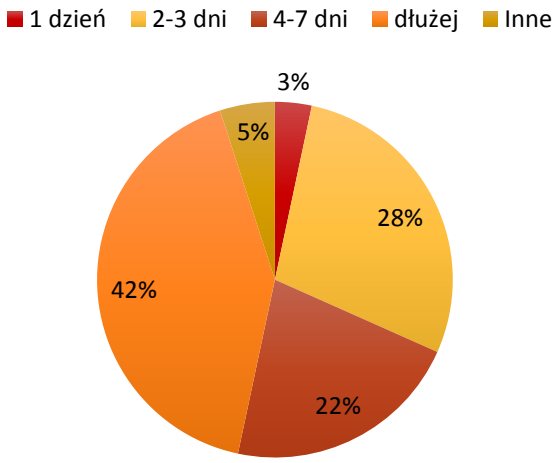

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Wykres 3.4. Średnia ilość godzin pracy wolontariusza w ciągu dnia (% ankietowanych deklarujący daną ilość godzin)

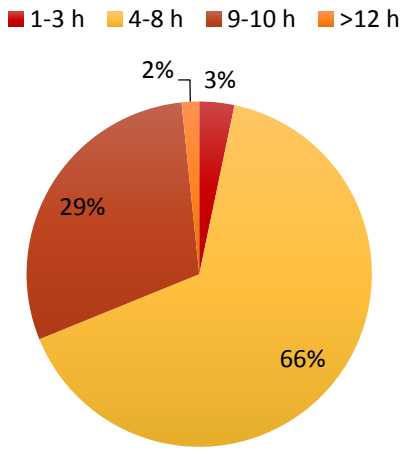

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Z kolei badania w Anglii w 2002 roku wykazały, że prawie 15% populacji dorosłych Anglików to wolontariusze sportowi pracujący w sumie przez 1,2 miliard godzin każdego roku. Jest to równoznaczne z pełnoetatowym czasem pracy 720 000 osób i warte ponad 14 miliardów funtów (Cuskelly i Auld 2013, s. 251).

Korzyści z wolontariatu sportowego

Podsumowując swoje doświadczenia (wykres 3.6) ankietowani za najważniejsze korzyści z udziału w wolontariacie sportowym uznali: możliwość poznania nowych ludzi, przeżycia wspaniałej przygody oraz otrzymania gadżetów sportowych związanych z danym wydarzeniem (po 17% ankietowanych). Natomiast 14% badanych jako korzyść zadeklarowało satysfakcję własnej pracy. Zaś tylko 13% ankietowanych za korzyść uznało nabycie nowych umiejętności oraz doświadczenia, które może pomóc w poszukiwaniu przyszłej pracy. Taki rozkład korzyści kontrastuje zdecydowanie z oczekiwaniami respondentów (gdzie dominowała właśnie chęć zdobycia umiejętności, doświadczenia i kontaktów – wykres 3.3).

Podobne wyniki dotyczące korzyści odniesionych przez wolontariuszy kanadyjskich otrzymano w badaniach RCSCS i SCPS (2005). Wśród korzyści z udziału w wolontariatach sportowych wymieniano najczęściej: możliwość poznania nowych ludzi, rozszerzenie swojej wiedzy oraz nabycia doświadczenia. Podobnie jak w Polsce wolontariat nie okazywał się prostą metodą na znalezienie nowej pracy.

Wykres 3.5. Korzyści odniesione z wolontariatu (% ankietowanych wskazujących daną korzyść)

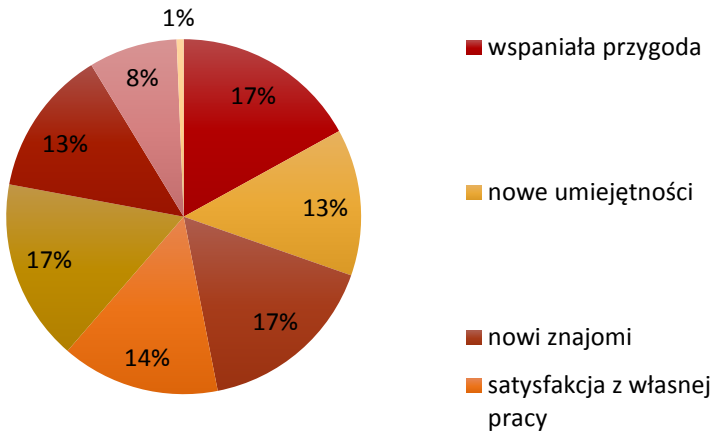

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Podsumowanie

Wolontariat sportowy zyskuje coraz więcej zwolenników na całym świecie, w tym także w Polsce. Przedstawione w tej pracy wyniki badań własnych oraz ośrodków naukowych zagranicznych pokazują jednak pewne różnice w profilu wolontariuszy z Polski oraz z państw rozwiniętych. Ta druga grupa to głównie mężczyźni po czterdziestce, o ustabilizowanej sytuacji zawodowej, dla których wolontariat to przede wszystkich ciekawy sposób spędzenia wolnego czasu i poznania nowych ludzi, wyraz przywiązania do drużyny i altruizmu. Natomiast w Polsce wolontariat jest częściej postrzegany jako szansa zdobycia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego oraz odpowiednich kontaktów. Dlatego też podejmują się go przede wszystkim osoby dwudziestoletnie (i to głównie kobiety) w nadziei na zwiększenie swojej atrakcyjności dla potencjalnych przyszłych pracodawców. W rzeczywistości jednak, post factum, okazuje się, że najważniejsze korzyści z wolontariatu sportowego to dobra zabawa, nowe znajomości

i gadżety, a niekoniecznie lepsze perspektywy zawodowe. Co ciekawe, pomimo tej rozbieżności miedzy oczekiwanymi a rzeczywiście odniesionymi korzyściami, ponad 90% ankietowanych wolontariuszy zadeklarowało chęć i gotowość podjęcia kolejnego wolontariatu sportowego. I nie są to tylko deklaracje, ponieważ aż 30% ankietowanych brało udział w ponad 5 imprezach sportowych. *Gdy raz się spróbuje ciężko już przestać (…) Zawodom tutaj zawsze towarzyszy fajna atmosfera, mili ludzie, oczywiście są też nerwowe momenty, ale jak już się je przetrwa, to czekamy na kolejne i udaje nam się organizować ciekawe imprezy* (fragment wywiadu z Karoliną Antkowiak, wolontariuszką w Wojewódzkim Ośrodku Sportu i Rekreacji w Drzonkowie, w gminie Zielona Góra).

Entuzjazm wolontariuszy, ich zaangażowanie i godziny bezpłatnej pracy przynoszą wymierną korzyść organizatorom imprez sportowych, zwłaszcza w przypadku imprez masowych, gdzie wolontariusze liczeni są w setkach, a nawet w tysiącach. Pozwala to zaoszczędzić fundusze, które mogą zostać wykorzystane na rozwój danej dyscypliny czy ośrodka sportowego. Niemniej nie należy zapominać o kosztach związanych ze szkoleniem wolontariuszy oraz o trudnościach w zarządzaniu ich pracą (związanych m.in. z osiągnięciem oczekiwanej jakości pracy). Skala tych zjawisk (kosztów i problemów), a także optymalne sposoby ich redukcji w warunkach polskich to interesujący i pożyteczny obszar przyszłych badań.

Bibliografia

Australian Bureau of Statistics (2005), *Sport Volunteers and Other Volunteers: Some Data from the 2002 General Social Survey*, National Centre for Culture and Recreation [dok. elektr.] Statistics, http://www.ausport.gov.au/__data/assets/pdf_file/0004/276934/ABS-Sport-Volunteers-and-Other-Volunteers.pdf [odczyt: 15.09.2014].

Cuskelly G. i Auld C. (2013), Managing sport volunteers [w:] Trenberth L. i Hassan D. (red.) *Managing sport business: an introduction*, Routledge, New York, s. 247-263.

Downward P., Dawson A., Dejonghe T. (2009), *Sports economics: theory, evidence and policy*, Routledge, New York.

Eurobarometr (2011), *Wolontariat i solidarność międzypokoleniowa* [dok. elektr.] http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2011/juillet/04_07/rapport_%20eb75_2_%20benevolat_pl.pdf [odczyt: 15.09.2014].

Lipiec J. (2011), Aksjologiczne podstawy wolontariatu [w:] Nowocień J. i Zuchora K., (red.) *Wolontariat w edukacji, sporcie, w ruchu olimpijskim i paraolimpijskim*, Estrella Sp. z o. o., Warszawa, s.11-20.

Low, N., Butt, S., Ellis Paine, A., Davis Smith, J. (2007), *Helping Out: a national survey of volunteering and charitable giving*, Office of the Third Sector/Cabinet Office, London, [dok. elektr.] www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/third_sector/assets/helping_out_national_survey_2007.pdf [odczyt: 15.09.2014].

Ministerstwo Sportu i Turystyki (2010), *Co to jest wolontariat sportowy* [dok. elektr.] http://www.msport.gov.pl/wolontariat-sportowy [odczyt: 15.09.2014].

Nowocień J. (2011), Podsumowanie. Konstatacje [w:] Nowocień J. i Zuchora K. (red.) *Wolontariat w edukacji, sporcie, w ruchu olimpijskim i paraolimpijskim*, Estrella Sp. z o. o., Warszawa, s.321-320.

PAP (2012), *UEFA wybrała 5500 wolontariuszy na Euro 2012* [dok. elektr.] http://ekstraklasa.net/uefa-wybrala-5500-wolontariuszy-na-euro-2012,artykul.html?material_id=4f1597289a22dde405000000 [odczyt: 15.09.2014].

RCSCS i CSPS (2005), *Volunteerism: Researching the Capacity of Canadian Sport*, Research Report, Sport Canada [dok. elektr.] http://www.crssc.uottawa.ca/volunteerism.pdf [odczyt: 15.09.2014].

Taylor, P. (2010), *Torkildsen's Sport and Leisure Management*, 6th Wyd., Routledge, New York.

UEFA (2011), *Frequently Asked Questions. UEFA Euro 2012 Volunteers Team* [dok. elektr.] http://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/competitions/OrganisationLOC/01/64/25/82/1642582_DOWNLOAD.pdf [odczyt: 15.09.2014].

Sport volunteers in Poland – their profile and role in sports event organization

As the number of important sport events hosted in Poland increases, sports volunteering tends to gain popularity in our country. The objective of this paper is to define a profile of Polish volunteers and to evaluate their role in organization of mass sports events. The survey of Polish volunteers compared with results of corresponding research in developed countries concludes that despite different characteristics and motives of Polish and Western volunteers, the real advantages linked to the volunteering keep the interest in unpaid work alive. Moreover, the rough estimation of the value of volunteers' work prove sports volunteering beneficial not only for the volunteers, but also for the organizations involved.

Keywords: sports volunteering, sports event organization, Poland